



## Maija-Liisa Heikinmäki

1931–2003

”Historiallis-maantieteellisessä ja siihen liittyvässä kartografisessa tutkimuksessa pääpaino on esinetyyppien levinneisyyksien ja nimitysten tarkastelussa. Mitä tällainen ”Wörter und Sachen” -tyyppinen tutkimus on loppujen lopuksi kertonut esineistä ja niiden kautta ihmisestä?” Kysymyksen asetti Elina Kiuru kirjoituksessaan ”Itsestäänselvyyksiä ja umpisolmuja -kansatieteellisestä esinetutkimuksesta Suomessa” (*Pandoran lipas. Virvatulia esineiden maailmasta*. Toim. I. Vesterinen ja B. Lönnqvist, Helsinki 2001). Vastauksia saattaa olla monenlaisia. Filosofian tohtori Maija-Liisa Heikinmäen väitöskirja *Die Gaben der Braut bei den Finnen und Esten* (Kansatieteellinen arkisto 21–22, 1970–71) on eräs niistä. Esineellisellä tutkimuksella on monet kasvot. Maija-Liisa Heikinmäen tarkoituksena oli selvittää myötäjäiset ja niiden hankkimiseen liittyvä tapakompleksi. Hänen lähtökohtanaan olivat esineet, tutkimusmetodi oli vertaileva, historiallis-maantieteellinen ja kartografinen. Historiallisten asiakirjojen lisäksi hän käytti Sanakirjasäätiön kokoelmia Suomessa ja Virossa sekä haastatteluaineistoa.

Tutkimusaihe oli uutta, ja sitä ehdotti professori E. A. Virtanen. Siihen mennessä oli Edward Westermarckin kasvatin, professori Uno Harvan kirjoitus *Naimatapojamme historiaa* (1941) ollut ainoa yhteenvedo suomalaisista avioliittotavoista. Maija-Liisa Heikinmäen väitöskirjan kenttätyöpainotteisuus johtui professori Niilo Valosen ohjeista. Tapojen yhteisöllisen tarkastelun Heikinmäki luki professori Lauri Hongon ansioksi. Esinelähtöinen tutkimus kertoikin morsiamesta suomalaisen ja virolaisen yhteisön jäsenenä, morsiameen kohdistuneista odotuksista ja normeista ja morsiamen

pelkotilanteista uuden suvun jäsenenä. Yhteisön uutena jäsenenä yksinäinen morsian turvautui yliluonnollisiin voimiin ja kansanlauluihin.

Myötäjäisten ja morsiusavun selvittäminen oli askel kohti laajempaa ja kokonaisvaltaista tutkimusta suomalaisista avioliiton solmimistavoista. Heikinmäki käsitteli aihetta useissa artikkeleissa, ja lisämateriaalia hän sai järjestämällä vuonna 1977 kyselyn kosinta- ja häätavoista (*Museoviraston kysely A 20*). Tuloksena hän julkaisi vuonna 1981 vankan teoksen suomalaisista häätavoista (*Suomalaiset häätavat. Talonpoikaiset avioliiton solmintaperinteet*).

Tohtori Maija-Liisa Heikinmäki, Turun yliopiston suomalaisen ja vertailevan kansatieteen dosentti sekä Museoviraston kansatieteen toimiston eläkkeelle siirtynyt toimistopäällikkö kuoli 20.11.2003 pitkällisen sairauden jälkeen. Hän oli syntynyt 9.10.1931 Soinissa ja tuli ylioppilaaksi Alavuden yhteiskoulusta. Hän opiskeli Helsingin yliopistossa suomalais-ugrilaista kansatiedettä, suomen kieltä, kansanrunoudentutkimusta ja arkeologiaa ja valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1956. Hänen ensimmäinen työpaikkansa vuosina 1954–56 Muinaistieteellisen toimikunnan kansatieteellisellä osastolla enteili museouraa, mutta 1957–59 hän toimi kuitenkin vanhan kirjakielen sanakirjan toimitustyössä professori Martti Rapolan ja 1959–72 akateemikko Kustaa Vilkunan assistenttina.

Väitelttyään vuonna 1971 Maija-Liisa Heikinmäestä tuli Turun yliopiston suomalaisen ja vertailevan kansatieteen dosentti ja vuoden ajaksi 1976 vs. professori. Samana vuonna hänet nimitettiin Museoviraston kansatieteen toimiston toimistopäälliköksi, ja tässä virassa hän toimi eläkkeelle siirtymiseensä 1994 asti.

Heikinmäen kansatieteellisistä tutkimuksista kuulua läpi kiinnostus suomen kieleen ja kirjallisuuteen. Hän oli vannoutunut kansatieteilijä, joka piti tutkimuksen kivijalkana kenttä- ja arkistotutkimusta. Kesät hän pyhitti kenttätutkimukselle. Miltei kahdenkymmenen vuoden ajan hän keskittyi talonpoikaisten avioliiton solmimistapojen kartoittamiseen, ja sen jälkeen alkoi välittömästi uusi jakso eli *Pohjalainen talo* -projekti, jossa hän yhdessä Paula Jaakkolan kanssa tallensi haastatellen ja valokuvaten Pohjanmaan pitäjissä tapahtuneita muutoksia asumisessa. Laaja käsikirjoitusaineisto on säilytteillä Museoviraston kansatieteen käsikirjoitusarkistossa, ja Heikinmäki ehti julkaista tästä aiheesta artikkelin ”Arkaistisia piirteitä suomalaisessa asumisessa” (*Tietolipas* 118, 1989).

Maija-Liisan Heikinmäen toisena tutkimusaiheena oli kotipitäjä Soinin ja Etelä-Pohjanmaan talonpoikauskulttuuri (mm. teoksessa *Etelä-Pohjanmaan historia* V, 1988). Lyhyissä kirjoituksissa hän selvitti lisäksi kansatieteessä vähemmän tutkittuja aiheita, kuten alusvaatteiden vaihteita (*Suomi* 112:3), entisajan lapsilisiä eli pirttipussia (*Kalvalaseuran vuosikirja* 48.), muuttolintujen pilausta (*Virittäjä* 1976), kastamattoman lapsivainajan hautaustapoja (*Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia* 183) ja vasikan nimien alkuperää (*Miten vasikannimet ovat syntyneet*. Maatalousopiskelijain liitto ry. 1987).

Virkamiehenä Maija-Liisa Heikinmäki oli tunnollinen. Museoviraston kansatieteen toimiston toimistopäällikkönä hän luotti täysin alaisiinsa ja hänen kaudellaan kansatieteellinen toiminta oli monipuolinen. Kenttätö oli kunniaansa, ja sitä tehtiin kotimaassa sekä myös sukukansojen parissa ja lisäksi Pakistanissa sekä Etelä-Intiassa. Keruuarkiston toiminta muodostui hänelle erityisen läheiseksi, ja hän toimitti useita kyselyjä Turun yliopiston kansatieteellisen koulukunnan hengessä. Hän tuki myös työväenkulttuurin projekteja, joissa selvitettiin mm. elintarviketeollisuuden haaroja ja tulokset julkaistiin. Vuosikertomukset kertovat, että kansatieteellisiä elokuvia valmistui

kuusi, ja kansatieteen toimiston valmistamia näyttelyitä avattiin Kansallismuseossa ja Hämeen linnassa yli kaksikymmentä.

Hänellä oli merkittäviä tieteellisiä luottamustehtäviä mm. Seurasarisäätiön tiedetoimikunnan ja Suomen kansallispukuneuvoston kansallispukuraadin puheenjohtajana sekä Talonpoikaissäitiön hallituksen jäsenenä. Hän oli Suomen Kotiseutuliiton aikakauslehden *Kotiseudun* sihteerinä 1961–93.

Maija-Liisa Heikinmäki oli tiedenainen, tutkija henkeen ja vereen. Virkatyön ohelakin hän uppoutui mieluisaan tutkimusaiheeseen tai problematiikkaan. Työtoverit muistavat hänet sydämellisenä, avuliaana ja vaatimattomana ihmisenä. Tieteellinen ponnistelu ja vaativa virkatyö uuvuttivat välillä häntä, ja silloin hän varsin mielellään osallistui työtovereiden järjestämiin perinnejuhliin. Hän pysytteli niissä taustalla, seurasi hymyillen ja toisinaan tempautui mukaan. Viron opintovuodet jäivät hänelle ikiajoiksi mieleen, ja virolaisista kollegoista hän sai elinikäiset ystävät. Hän osallistui kansainvälisiin fennougristikongresseihin vuodesta 1975 lähtien, ja hänen viimeinen julkinen esiintymisensä oli Jyväskylän kongressissa vuonna 1995.

Maija-Liisa Heikinmäelle myönnettiin vuonna 1984 Suomen Leijonan I luokan ritarimerkki.

Hän kulki edeltäjiensä, Tyyni Vahterin, Hilikka Vilppulan ja Toini-Inkeri Kaukosen viitoittamaa tietä. Heissä oli useita yhteisiä piirteitä, ennen kaikkea kiinnostus esine- tutkimukseen ja kansanomaisen kulttuurin kunnioittaminen.

*Ildikó Lehtinen*